

سناریوهای مذاکرات ایران و آمریکا

کیومرث اشترینان

اگرچه در جریان مذاکرات، طرفین موضوع و خط قرمزهایی دارند اما همواره فرصت‌های جدیدی نیز پدیدار می‌شود. یک یافته مهم در مطالعات تصمیم‌گیری آن است که «ترجیحات بازیگران در تصمیم‌گیری عموما ابهام‌آمیز است (problematic policy preferences)». یعنی اغلب، مذاکره‌کننده درک دقیقی از اولویت‌های خود یا دیگری ندارد، بلکه به‌تدریج درمی‌یابد که «چه چیزی را بخواهد». به دیگر سخن، فرایند تصمیم‌گیری حساب‌و‌کتاب دقیقی ندارد و ضرورتا از «الگوریتم عقلانی» پیروی نمی‌کند. تصمیم‌گیری در یک فرایند سیال و پویا اتفاق می‌افتد. نمایندگان دولت‌ها، خود و دیگری را در جریان مذاکرات «کشف» می‌کنند؛ پایه رفت باید سوسی بام/ هست جبری‌بودن اینجا، طمع خام» (ملولی). این یک مسئله مهم برای مذاکره‌کنندگان ماست؛ که البته مستلزم اختیار و اعتمادبه‌نفس است. مذاکرات بین‌المللی فرایندی دانا مدگرگون‌شونده است؛ این فرایند، دو صد تاب‌و‌تب و کشمکش دارد و هزار فرصت در خم گیسوی سازش پنهان است. برای آنکه این ابهام و سیالیت فرصت‌ساز باشد و نه فرصت‌سوز، پیشگویی‌های چندپهلو به کار نمی‌آید بلکه باید سناریوهای گوناگونی را برای خود مرور کنیم تا آماده بهره‌برداری از فرصت‌ها باشیم. شاید بتوانیم «آینده را بسازیم»:

۱- نخستین سناریو، «عدم توافق» است که پیامدهایی دارد؛ از «اسنپ‌بک» تا جنگ یا هر دو. پیش‌ازاین در مقاله «تخریب سریع» به این موضوع پرداخته‌ام. این سناریو احتمال رخداد جنگ را افزایش می‌دهد و محتملا تجدیدنظر در راهبرد اتمی را تقویت می‌کند، یعنی به‌ناچار موازنه اتمی را بر موازنه‌های دیگر اولویت می‌بخشد. به‌ویژه آنجا که «حفظ نظام از اوجب واجبات» باشد. هرچه موضع‌گیری سیاست خارجی به موجودیت رژیم‌های سیاسی پیوند بخورد، امکان وقوع سناریوی نخست بیشتر است. مقصر واقعی از نظر من جنگ‌طلبان آمریکایی‌اند که به نرشم‌های ایران در توافق هسته‌ای پاسخخی درخور نمی‌دهند؛ و البته مقصر دیگر باند تبهکار بین‌المللی آپارتاید اسرائیلی است. اما فارغ از مقصر، این سناریو «می‌تواند» توسعه کشور را در همه ابعاد آن به تعلیقی تاریخی ببرد، چالش‌های بزرگ امنیتی-اقتصادی برای نظام بین‌الملل، نفت خاورمیانه و اعراب خلیج فارس برسازد و امنیت ایران و اسرائیل را به مخاطره‌ای دائمی بیندازد. ۲- سناریوی دوم «توافق حداقلی» است که می‌تواند شامل غنی‌سازی محدود ایران، حل مسئله دریای سرخ و لغو برخی تحریم‌ها باشد. در این سناریو دو طرف روایت پیروزی برای خود برمی‌سازند اما درواقع چالش به صورت اساسی حل نمی‌شود و توافق همچنان در محاق کنگره آمریکا و آتش‌افروزی اسرائیل می‌ماند. چنین است که احتمال حملات بعدی اسرائیل (و پاسخ‌های ایران) بیشتر خواهد شد و استخوان «اسنپ‌بک»، در نسخه‌های جدید، همچنان لای زخم اقتصاد ایران خواهد ماند. کارکرد توافق حداقلی این است که خطر گسترش جنگ به دیگران را کاهش خواهد داد؛ حضور وزیر دفاع عربستان در تهران را می‌توان در همین راستا تلقی کرد. به طریق اولی، در یک توافق حداقلی پایگاه‌های آمریکایی از خطر تلاقی ایران در برابر حملات اسرائیل در امان خواهند بود؛ چون طرف شما دیگر فقط اسرائیل خواهد بود و نه آمریکا یا کشورهای خلیج فارس. جریان نفت هم برای چین در تنگه هرمز دچار چالش نخواهد شد و این سطح از تنش، چین ناخرسندی به پیشانی چین نمی‌آورد. روسیه هم تکلیف روشنی دارد و در این منازعه دخالت معناداری نمی‌کند.

۳- سناریوی سوم، خیلی دور- خیلی نزدیک، «توافق حداکثری» است؛ یعنی که توافق بین ایران و آمریکا دامنه‌ای گسترده‌تر یابد و ایران در اقتصاد و تجارت بین‌الملل قدر و سهم لازم را بیابد و بپردازد. تضمین اقتصادی قراردادهای سیاسی- امنیتی نافذتر از تضمین‌های حقوق بین‌الملل است. توافق‌های پایدار معمولا باید به شبکه‌ای از ارتباطات تجاری، منافع چندجانبه اقتصادی و موازنه‌های امنیتی متصل باشند. اگرچه این سناریو دور به نظر می‌رسد، اما مستلزم جسارت برای تصمیم‌های بزرگ و نرمش‌های سیاسی از دو سوی ماجراست تا «کاسی تحریم» به «کاسی صلح» تغییر یابد. چنین توافقی نگرانی‌هایی را در برخی اصحاب قدرت و نیروهای اجتماعی حامی پدید می‌آورد. اینکه قاق درون‌حاکمیتی بتواند این نگرانی‌ها را رفع کند و سهم و سقره همه را تضمین کند، موضوعی مهم است. می‌دانم این‌گونه سخن‌گفتن از «سهم و سفره و کاسی» تلخ است، ولی به نظرم واقعیتی است که دیگر نمی‌توان آن را انکار کرد.

📅 یکشنبه ۳۱ فروردین ۱۴۰۴
📅 ۲۱ شوال ۱۴۴۶
📅 ۲۰ آوریل ۲۰۲۵
📅 سال بیست‌ویکم
📅 شماره ۵۰۸۹
📅 ۳۰ هزار تومان
📅 ۱۲ صفحه

درد (شرق) امروز می‌خوانید: فریاد در سکوت؛ برندگان ورلدپرس فوتو اعلام شدند • (شرق) از تمایز دیپلماتیک واشنگتن و تل آویو در قبال تهران گزارش می‌دهد • تخریب تالاب‌های کاسپین، تخریب زندگی است/ مهدی زارع

مهار فضای هیجانی و ریسک‌های بزرگ در بازارهای تهران با تداوم مذاکره بین ایران و آمریکا

معاملات محتاط شد

گزارش تئبریک را در صفحه ۴ بخوانید

دور دوم مذاکرات تهران- واشنگتن در فضایی مثبت و رو به جلو در ایتالیا برگزار شد

روایت‌سازی زیر سقف رم مذاکره‌ای بدون عکس یادگاری

یادداشت

بازتوزیع یا بازتولید بحران؟

تأملی بر طرح جدید یارانه انرژی و «ناهم‌زمانی خطرناک» در حکمرانی انرژی ایران

سیدعلی حسینی

کارشناس اقتصاد انرژی

چین و ۹ برابر آمریکا است و سالانه حدود ۱۵۰ میلیارد دلار یارانه انرژی به اقتصاد تزریق می‌شود؛ اما نه بهره‌وری ارتقا یافته، نه عدالت محقق شده و نه سرمایه‌گذاری پایدار در صنعت انرژی شکل گرفته است. در این فضا، طرح جدید دولت تلاش دارد «سهم» مردم را از این یارانه پنهان به صورت صریح و قابل اندازه‌گیری ارائه کند. اما پرسش مهم آن است که آیا این بازتوزیع، به معنای اصلاح بنیادین حکمرانی انرژی است؟ یا صرفا جایگزینی یک مدل توزیعی با مدلی دیگر؛ این‌بار پیچیده‌تر، بازارمحورتر و البته پریسگ‌تر؟ شکاف نظری و نهادی در اجرای سیاست‌های مبتنی بر انگیزه بر مبنای تجربه جهانی، طرح‌هایی از جنس «گواهی صرفه‌جویی» و بازارهای انرژی خرد، معمولا در زمینه‌هایی موفق‌اند که در آن زیرساخت داده‌محور دقیق، سامانه‌های هوشمند تخصیص و تسویه، نهاد ناظر مستقل و فرهنگ عمومی گاه به بازار وجود داشته باشد. آنچه در ایران به طور مزمن فقدان آن احساس می‌شود، ظرفیت نهادی برای مدیریت این پیچیدگی‌هاست. در

یادداشت

رئیس جمهوری ودغدغه‌های بودجه‌ای حوزه فرهنگ

ناصر ذاکری

کارشناس اقتصادی

هفته گذشته رئیس جمهوری در دیدار خود از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از ناکارآمدی برخی نهادهای فعال در این حوزه انتقاد کرده‌اند. از نظر ایشان اشکال کار نه در کمبود بودجه بخش فرهنگ، بلکه در پاسخ‌گو نبودن نهادهای ذی‌ربط است، و وقتی با وجود صرف بودجه نه‌تنها مشکل حل نمی‌شود، بلکه وضع بدتر هم می‌شود، چرا باید به آنها سهمی از بودجه را تخصیص داد؟ در این یادداشت به چند نکته گفتنی در این زمینه می‌پردازم.

۱- این سخنان با نظرات ایشان در دوران تبلیغات انتخاباتی مطابقت دارد. در آن ایام ایشان بارها از ضرورت حساب‌کشی و الزام به پاسخ‌گویی سخن گفته‌اند، که مثلا اگر فردی متعهد به تحویل صد عدد لیوان بوده و بودجه ازم را گرفته، باید بدون بهانه این صد عدد را تحویل بدهد. حال اگر فلان مؤسسه از بودجه کشور سهمی پروپیمان می‌گیرد، باید متناسب با بودجه‌ای که گرفته، نتایج مثبت را عرضه کند.

۲- همه‌ساله در دوران تنظیم و تصویب بودجه، کارشناسان دلسوز به نقد شیوه نادرست تخصیص بودجه می‌پردازند

که چرا فلان مؤسسه غیردولتی که آثار وجودی خاصی هم ندارد، باید سهمی بزرگ از بودجه را بگیرد و الزامی به پاسخ‌گویی هم نداشته باشد؟ با این حال ندهای مشفقانه و فریادهای دلسوزانه این کارشناسان هرگز شنیده نمی‌شود و سیستم تصویب و تخصیص بودجه کار ناموجه خود را همه‌ساله با اعمال ضریب افزایشی سخاوتمندانه ادامه می‌دهد، به قول یغمای جندقی:

گوش اگر گوش تو و ناله اگر ناله من/ آن که البته به جایی نرسد، فریاد است

۳- نکته بسیار تأمل‌برانگیز این است که اتفاقا بیشترین انتقاد از وضعیت فرهنگی کشور از جانب افرادی انجام می‌شود که با دریافت‌کننده بودجه فرهنگی هستند یا به طیف همفکران و همراهان آنان تعلق دارند. به بیان دیگر، بودجه پروپیمان می‌گیرند و به جای پاسخ‌گویی تازه مدعی هستند که چرا این‌همه معضل حل‌نشده وجود دارد! جل الخالق!

عصر چریک‌ها؛ گفت‌وگوی احمد غلامی با بهزاد کریمی

روایتی از چریک‌های شاخه تبریز

صفحه ۶

برگزیده‌ها

هم‌زمان با کاهش حضور نظامی در سوریه سخت‌گیری‌های واشنگتن هم بیشتر می‌شود

خط‌ونشان آمریکا برای جولانی

۵

گزارشی از سرنوشت پرفرازونشیب لایحه منع خشونت علیه زنان

روایتی از یک عقب‌گرد قانونی

۱۰

گزارش «شرق» از ماجرای ضرب‌وشتم دانشجوی علوم سیاسی دانشگاه تهران در سفارت افغانستان

در سفارت افغانستان چه خبر است؟

۸

فروپاشی اقتدار سرخ‌پوشان پایتخت با مشکلات پیدا و پنهان

پرسپولیس روی گسل اختلافات درونی

۹

«نابرابری با ما چه می‌کند؟» در گفت‌وگو با ریحارد ویلکسون

چشم‌انداز الهام‌بخش چپ

۱۱

یادداشت

ایران-آمریکا به سوی یک توافق هسته‌ای؟

اردوان امیراصلانی

روز شنبه ۱۲ آوریل، مذاکراتی میان وزیر امور خارجه ایران و نماینده ویژه دونالد ترامپ برای خاورمیانه، در عمان برگزار شد. کمتر از یک هفته قبل از آن، این دو نفر تبادل نظرهای غیررسمی را در شبکه اجتماعی ایکس انجام داده بودند. این دیدار در مسقط با بیانیهای از سوی کاخ سفید همراه شد که از پیشرفت خوب مذاکرات خبر می‌داد که نشان دهنده تفاوت‌هایی با روابط میان دو کشور در سال‌های اخیر بود، اما مسیر مذاکرات هم برای واشنگتن و هم برای تهران همچنان دشوار است. چهل‌وهفتمین رئیس‌جمهور ایالات متحده تاکنون سیاست فشار حداکثری را که در دوران نخست ریاست‌جمهوری خود دنبال کرده بود، ادامه داده است. خروج یک‌جانبه ترامپ از برجام (برنامه جامع همکاری مشترک) در سال ۲۰۱۸، ترور سردار قاسم سلیمانی در ۲۰۲۰، تهدیدات اخیر علیه تأسیسات هسته‌ای ایران و تحریم‌های جدید ایالات متحده که به صنعت نفت ایران ضربه بزرگی وارد آورده، همه از سوی ایران به‌عنوان تحریکات تلقی شده‌اند، اما فراتر از این دلخوری‌ها، هر دو کشور به طور جدگانه تمایل به مذاکره دارند.

منافع ایران

ایران که تحت فشار شدید تحریم‌ها قرار دارد، همچنین با مواردی مثل بحران اقتصادی بی‌سابقه، تورم بی‌رویه، کاهش ارزش تاریخی پول ملی و بی‌کاری گسترده که عمدتا جوانان کشور را تحت تأثیر قرار داده، مواجه است.

بانهایت تأسف به این وسیله

درگذشت مهندس بهرام فرمان آرا مدیرعامل شرکت کارخانجات پپله را به اطلاع می‌رساند.

همسر: میترا سلطانی، فرزندان: سام، رودابه، هومان، آریا

برادران و خواهر: بهمن، بهروز، بهناز، وفا

وابستگان: دکتر علی غفاری، فریده لبافی‌نژاد، سلطانی، شنارت و جمال‌پور

۳۳

ادامه‌در صفحه ۲